

Barselona Yeniden: Yerel Perspektif

Avrupa ve Akdeniz ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının bir araya gelmesi ile 13-14 Temmuz 2008 tarihlerinde gerçekleşen Paris Zirvesi, 1995 yılında Türkiye'nin de katılımı ile başlayan, ancak istenilen verimi sağlamayan Barselona Sürecini yeni bir isim altında canlandırmayı başardı. "Akdeniz için Birlik" in, hayalden gerçeğe dönüşmesi için tüm kurucularının ve özellikle baş müteahhidi olan Fransa'nın çok çaba sarf etmesi gerekecektir. Bu da, tarafların yılların rekabetlerini; karşılıklı şüphe ve tereddütleri bir kenara bırakarak ortak bir proje etrafında birleşmeleri ve süreci sahiplenmelerini gerektirecektir. Ve bu konuda devletlerin, yerel yönetimlerden bazı öğrenecekleri vardır...

Avrupa Birliği'nin Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi, Birliğin ilgisinin ve enerjisinin o bölgeye yoğunlaşmasına neden olurken, Akdeniz havzasının ilgisiz kaldığını savunan Fransa, yeni dönemde bu boşluğu dolduracak büyük projeler için kollarını sıvadı. Ancak Fransa'nın önerdiği ilk Akdeniz Birliği projesi, gerek AB içinde gerekse AB dışında kabul görmemişti. Zira AB içinde Almanya, AB'nin mali kaynaklarına talip olacak olan böylesi önemli bir projede Fransa'nın tek taraflı liderliğine sıcak bakmamış, Türkiye ise kendi AB perspektifine dolaylı bir engel olarak gördüğü bu inisiyatifi reddetmişti. Sonuçta, gerek Fransa ile Almanya arasında yapılan görüşmeler, gerekse Türkiye ile yapılan pazarlıklar projeye farklı bir içerik kazandırdılar. Böylece Akdeniz için Birlik, sadece Akdeniz'de kısıtı olan değil, tüm AB ülkelerini içerdi, diğer yandan ise Türkiye'nin AB perspektifi vurgulandı.

Ancak Akdeniz için Birlik gibi muazzam projelerin gerçekleşmesi için bunların devlet başkanları tarafından onaylanmaları yetmez, bu entegrasyonun bölgede yaşayan halkların zihinlerinde de kabul görmesi gerekir. Bunun içindir ki yurttaşlara en yakın düzey olan yerel yönetimlerin bu girişimi sahiplenmeleri, uluslararası işbirliğinin gerçek başarıya ulaşması için elzemdir. Dolayısıyla yerel yönetimler bu süreçte aktif rol üstlenmelidir. Avrupa Birliği'nin tecrübesi bize, uluslar arası yakınlaşma ve bütünleşmede yerel ve bölgesel yönetimlerin önemini kanıtlamaktadır.

Zira Avrupa Birliği'nin başarılmasında bölgeler çok önemli rol oynamışlar, kendilerini bütünleşme için ulusal hükümetlerden daha heyecanlı ve istekli partnerler olarak göstermişlerdir.

Avro-Akdeniz bölgesinde yakınlaşma ve entegrasyon için de bu tecrübenin hesaba katılması gerekir. Akdeniz havzasının yerel yönetimleri, sınırları aşan bölgesel yakınlaşmanın azimli destekçileri olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, Paris Zirvesinde son ana kadar bölgenin tüm liderlerini bir araya getirmek kolay olmazken, ondan üç hafta önce Akdeniz'in dört yanından beş yüz civarında yerel ve bölgesel yönetim temsilcileri, kendi "yerel zirve"si için Marsilya'da toplanmış, işbirliği ihtiyacına dikkat çeken bildiri ile devlet başkanlarına seslenmişlerdi.

Akdeniz için Birlik çerçevesinde geliştirilecek yerel işbirliğinin etkin yürütülmesi ve koordinasyonun sağlanması için bu işbirliğinin kurumsal bir çatı altında toplanması gereklidir. Daha önce 2005 yılında Barselona'da bir araya gelen yerel yöneticiler, bölgesel bütünleşme için yapılacak tüm çalışmaların yönetimin tüm düzeylerini dahil eden bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerektiği ve yurttaşların gerçek paydaş olmaları gerektiği konusunda görüş birliğine varmış, Avro-Akdeniz Yerel Yönetimler Daimi Forumunun kurulmasını önermişlerdi. Haziran 2008'de Marsilya'da yapılan "Yerel Zirve" bu talebi yinelerken, AB Bölgeler Komitesi de bu konuda AB liderlerine ve Fransa Dönem Başkanlığına somut öneriler

Iceland

Norway

Finland

Sweden

Estonia

Russia

Latvia

Denmark

Lithuania

Ireland

United Kingdom

Russia

Belarus

Neth.

Poland

Belgium

Germany

Lux.

Czech

Ukraine

France

Slovakia

Switzerland

Austria

Hungary

Moldova

Slovenia

Romania

Croatia

Bosnia

Italy

Yugoslavia

Bulgaria

Portugal

Spain

Macedonia

Albania

Greece

Turkey

Morocco

Algeria

Tunisia

sunmuştur. Tüm bu girişimlerin etkisiyle Paris Zirvesinin sonuç bildirgesinde, yerel düzeyde pekiştirilmiş ortaklık ihtiyacına dikkat çekildi. Avro-Akdeniz bölgesinde yerel işbirliği ihtiyacı konusunda artık genel mutabakat sağlanmıştır. Şimdi, böyle bir işbirliğinin şekli ve kurulacak oluşumun merkezi konusunun tartışılması gerekmektedir.

Bir tür “Akdeniz için Yerel Birlik” (Territorial Union for Mediterranean) olacak bu oluşumun ideal merkezini belirlemek için gerekli tüm parametreleri bir bilgisayara girip sonuç istendiği taktirde kuvvetle muhtemeldir ki program şu öneriyi getirir: İstanbul. Bu öneriyi destekleyen argümanları tek tek inceleyelim. İlk olarak, Barselona Süreci ile ilgili yapılan eleştirilerin en önemlisi, Sürecin eşitlik ruhuyla yürütülmediği, gerçek bir ortaklık olmaktan ziyade Avrupa’nın dominant olduğu; kararları ve eğilimleri Kuzeyin Güneye dayattığı şeklindeydi. Zaten bu dengesizlik sorununu çözmek vaadiyle Akdeniz için Birlik adıyla yeniden başlatılan Barselona Süreci için, biri Kuzeyden biri Güneyden olmak üzere dengeleyici eş-başkanlık sistemi geliştirildi.

Aslında Akdeniz’de kurulacak ortaklık birçok yönden farklı tarafları bir araya getirmektedir. Siyasi, ekonomik, kültürel ve jeopolitik yönden bakıldığında, Avro-Akdeniz Ortaklığının, AB üyeleri ile üye olmayanları, sanayileşmiş Kuzey ile gelişmekte olan Güneyi; Doğu ile Batıyı; Müslümanlar ile Hıristiyanları bir masa etrafında toplayan bir platform olduğunu görebiliriz. Bu kadar farklı iki tarafın merkezinde, her iki tarafa da yakın; adeta her birinin aynası olan bir ülke vardır, Türkiye. Bir yandan Avrupa Konseyi, OECD, NATO ve AGİT üyesi ve AB aday ülkesi, diğer yandan ise İslam Konferansı Örgütü üyesi ve Afrika Birliği’nde gözlemci bir Türkiye. Bu açıdan İstanbul, Avro-Akdeniz entegrasyonu için tam bir “her-şey-dahil” çözümdür. Ülkemiz, medeniyetler arasında geleneksel bir köprüdür. Kül-

türlerin kavşağı olan İstanbul ise, Avrupa ve Akdeniz bölgesinin en büyük şehri olarak bu tür önemli organizasyonlara ev sahipliği yapabilecek kapasiteye sahiptir.

İstanbul lehine diğer bir argüman ise ulaşım ve erişilebilirliktir. İstanbul, hava, deniz ve karadan en kolay ulaşılabilen yerdir. Örneğin İstanbul, önemli bir hava köprüsü olarak yılda 30 milyon yolcu kabul etmektedir. Diğer yandan, Marmaray hattının tamamlanması ile Boğaz’ın altından geçecek olan “Demir İpekyolu” hattı Avrupa ve Asya’nın geniş ray ağlarını birbirine bağlayacaktır. En önemlisi, liberal vize politikası ile Türkiye, bölgenin tüm insanların en rahat gelebildikleri ülkedir. Avro-Akdeniz entegrasyonunun başarısı, gerek yerel uzmanların gerekse yurttaşların birbirleriyle etkileşimi ile pekişeceğine göre, aslında Avrupa Birliği, katı vize politikası ile adeta duvar örerek bölgesel entegrasyon hayaliyle çelişmektedir.

Diğer yandan, yerel yönetim geleneği ve sistemleri açısından da Akdeniz’in kuzeyi ve güneyi farklılık göstermektedir. Avrupa’nın gelişmiş ve güçlü yerel yönetimlerine karşın Güneyde aşırı merkezîyetçi yapı devam etmektedir. Avro-Akdeniz Ortaklığının en önemli hedeflerinden birisi, bölgede modern yerel yönetimlerin gelişmesini teşvik etmek

olacaktır. Bu noktada Türkiye'nin özel konumu ve köprü niteliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Modern anlamda ilk yerel yönetim sistemlerini 1854 yılından, yani Osmanlı'dan bu yana kuran Türkiye, bugün yerel yönetim sistemi açısından komşu ülkelere örnek olmaktadır. Yerel yönetim sistemlerini modernize etmeye çalışan Suriye, Ürdün ve diğer ülkeler Türkiye'nin örneğinden yararlanırken, Tahran, Kahire ve hatta Kasablanka gibi şehirler kentsel gelişim modeli olarak İstanbul'u ilgi ile takip etmektedirler. Tarihi yakınlık ve Türk şehirlerinin Avro-Asyalı kimliği, onları modernleşmek isteyen bölge şehirlerine en iyi örnek kılmaktadır.

Avro-Akdeniz havzasında yerel düzeyde cereyan eden gelişmeleri yakından takip etmek, yeni bölgesel teşekküllerde etkin bir yer edinmek için hazırlık süreçlerinde aktif rol oynamak gereklidir. Halihazırda gerek Avrupa Komisyonu, gerekse AB Bölgeler Komitesi, Avro-Akdeniz Ortaklığının çerçevesi ve yapısı hakkında çalışmalar yürütmekte olup, her biri bu konu ile ilgili görüşlerini içeren dokümanlar yayınladılar. Avrupa Komisyonu, 2008 yılı Mayıs ayında yayınladığı dokümanda Akdeniz için Birlik projesini nasıl tahayyül ettiğini açıklamıştır. Buna göre, eşbaşkanlık sisteminin yanı sıra ev sahipliğini yapmayı üstlenecek ülkelere birinde Birliğin sekreteryasının kurulması öngörülmektedir. Diğer yandan, Akdeniz'de yerel bir platformun kurulmasını savunan Bölgeler Komitesi, Avro-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Asamblesi (Euro-Mediterranean Regional and Local Assembly) olarak önerdiği isim altında bu oluşuma öncülük etmeye hazırlanmaktadır. 2008 yılı Ekim ayında Brüksel'de yapılan genel kurulda ele alınan raporda, Bölgeler Komitesi daha "hafif" bir formülü önermektedir: Avro-Akdeniz Yerel ve Bölgesel Asamblesi, her ülkenin belirli sayıda yerel temsilcilerden oluşarak yılda bir kere toplanacak olup, bu platformun ayrı bir sekreteryası ve merkezi en azından ilk aşamada düşünülmemektedir. Bölgeler Komitesi, Brüksel'de mevcut olan altyapısı ve insan kaynaklarından yararlanarak platformun sekreteryasını üstlenmekte olup, Asambelenin ilk toplantısı için Mayıs 2009 dönemi düşünülmektedir.

Asambelenin kuruluşunda karşılaşılabilecek en önemli sorun ise, Güneyden katılacak tarafın temsil sorunu olarak görülmektedir. Zira Avrupa'da gerek Bölgeler Komitesi, gerek diğer uluslararası kuruluşlar ve ulusal yerel yönetim birlikleri mevcut ise de, Akdeniz'in güneyinde yerel yönetimleri temsil edecek platformlar ve yapılar ya mevcut değildir ya da kurumsallaşmamışlardır. Diğer yandan, Bölgeler Komitesi'nin öncülüğünde ve onun merkezinde oluşturulacak olan bu yapının, daha önce Barselona Sürecinde yapılan hataya düşmemesi gerekir. Yani sadece Avrupa tarafından şekillendirilen ve yönlendirilen bir süreç izlenimini yaratmamalıdır. Güney ülkelerinin başkentlerince nasıl karşılanacağı henüz bilinmeyen bu projenin istenilen temsil düzeyine ulaşması için iki tarafın yapıcı işbirliğine ihtiyaç olacaktır. Bu noktada Türk yerel yönetimlerinin kolaylaştırıcı misyonu ortaya çıkabilir. Özellikle, Türk yerel yönetimlerinin bölgeye yönelik çalışmaları göz önünde bulundurulursa, bu potansiyelin ve dolayısıyla oluşumun hazırlık çalışmalarında Türkiye ile aktif işbirliğinin Bölgeler Komitesi'ne ne kadar yararlı olacağı anlaşılacaktır. Bu bağlamda, Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği'nin, Ürdün'de belediyeler birliği teşkilatını kurma çalışmalarına destek vermesi, Türk yerel yönetimlerinin bölgedeki çalışmalarının somut bir örneğidir.

Bütün bu unsurlar değerlendirildiğinde, Akdeniz havzasında yerel düzeyde gerçek bir ortaklığın ve entegrasyonun sağlanması için, Türkiye Güney ve Kuzeyi yakınlaştıracak potansiyele sahip bir ülkedir. Onun bu özel konumundan istifade ederek süreci sahiplenmesi, Türk yerel yönetimlerini bölgesel aktör yapacaktır. Türkiye'nin ulusal dış politikada yaşadığı aktif dönem, aktif yerel dış politika ile desteklenmeli, bölgede Türk yerel yönetimleri vazgeçilmez aktörler olarak görülmelidir. Uluslararası ve bölgesel düzeyde yerel düzeyi temsil eden teşekküllerin de İstanbul'da konuşlanmaları, gerek İstanbul'un gerekse Türkiye'nin konumunu ve cazibesini artıracaktır. Mevcut sürecin fırsatlarını iyi değerlendirerek, Avro-Akdeniz ortaklığı için kurulacak olan yerel platformun merkezinin İstanbul'da bulunması, hem Güneyi hem Kuzeyi temsil edeceğinden ve her iki yönden en kolayca ulaşılabilecek bir mekanda olacağından en makul çözüm olarak görülmektedir. Ayrıca, böyle bir merkez İstanbul'un ve Bölgeler Komitesi'nin ortak yönetiminde olabilir, finansmanını da AB ve Türkiye ortak üstlenebilir. Bunun için AB ve diğer ilgili aktörler nezdinde etkin girişimlerin zamanı gelmiştir.

